

למהותה של ישיבת הגולן

רה"י הרב אמנון שוגרמן

לדעת להבחין בייחודנו

ספר שמות אותו אנו פותחים בשבת הקרובה זכה לשמות וכינויים רבים, אם זה "ספר הגאולה" כפי שהרמב"ן קרא לו, או "הספר השני", כפי שהנצי"ב מביא, מפני שהוא השני להשלמת הבריאה. אך אני מבקש לקשר את הפתיחה של ספר שמות למקום המיוחד בו אנו נמצאים;

בשבת האחרונה, בתאריך י"ד בטבת, ציינו את יום ההולדת ה-46 של בית המדרש הזה. בשנת ה'תשל"ג ממש בתאריך זה הוקמה הישיבה, ואני חושב שמתוך ציון היום המיוחד הזה שוב עולה הצורך לברר לעצמנו את מקומנו. אני מגיע לדבר על עניין זה מתוך ההגדרות והתובנות שקיבלנו מרבתינו. הרב צבי יהודה היה רגיל לומר, שמעתי זאת ממנו בעצמי וכן ראיתי את העניין חוזר מספר פעמים בשיחותיו שעלו על הכתב על ידי הרב אבינר, שההגדרה של בני ישראל כעם ישראל באה דווקא מצד פרעה: "הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ" (שמות א, ט). היות ושמעתי מפיו את הדבר לא פעם, מסתמן לומר שזו למעשה הייתה עמדה יסודית של הרב צבי יהודה. העובדה שההגדרה של עם ישראל באה דווקא מבחוץ נובעת מאחת משתי סיבות – או שפשוט ככה ראו אותנו מבחוץ, או שלעיתים אין אנחנו מצליחים לעמוד על טיבנו עד אשר באים אחרים ומאירים את עינינו. דוד המלך אומר בתהלים: "אֲזַיְאֹמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֱלֹהִים", ורק אז עם ישראל מתעורר ואומר "הַגְּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ" (תהלים קכו, ב-ג). עד שאומות העולם לא אומרות לנו את הדבר הזה, אנחנו לא עומדים על כך בעצמנו.

מה שנכון לגבי הכלל, נכון הוא גם לגבי מערכות יותר מצומצמות. את הכלל הזה ניתן למצוא בתורות רבות של האדמו"ר מגור בשפת אמת, שם הוא פותח לרוב בעניין הכללי ואחר כך הוא מעביר את העניין להדרכה אישית פרטית. אני חושב שמן ההדרכה הכללית הזאת של עם ישראל, מן הראוי לשוב ולשנות פרק זה גם כן על המקום שלנו כשישיבה. שם זה מהות. את זאת קיבלנו כבר מרב צדוק. כפי שהגמרא אומרת בתחילת מסכת ברכות: "לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ - אל תקרי שמות אלא שמות" (ברכות ז, ב), ומכאן אומר רב צדוק ששם זה המהות של הדבר. זאת גם כן הייתה הסיבה לשמה עברו כל בעלי החיים לפני אדם הראשון והוא קרא לכל אחד ואחד בשמו, ומתוך כך הוא זיהה שאין לו שותף מכל בעלי החיים, ולכן נצרך הקב"ה לברוא לו שותפה לחיים – את חוה. אדם הראשון בקריאת השמות לבעלי החיים למעשה מגלה את מהותם וכך יכול לזהות שאין מהותם שייכת אליו כלל. אם כן, גם עלינו לזהות מה השם המיוחד שלנו, מהי המהות של בית מדרשנו.

השתלבות משמעותית בכל זרמי החיים

למיטב ידיעתי, ואני בודק את זה במשך שנים רבות, גם אלו שאינם מסכימים איתנו לחלוטין, הם אינם מסכימים מתוך הערכה גדולה, למדים אנו מכך שיש כאן בבית המדרש הזה משהו מיוחד וראוי להעריך אותו. עבורנו, כאנשי בית המדרש הזה, בוודאי ראוי ונכון לעמוד על טיבנו, לעמוד על טיבו של בית המדרש הזה הנראה כלפי חוץ, ולכן מן הראוי הוא לעמוד על דרכה של הישיבה וההדרכה שלה, ואיך אנחנו מגיעים לכך.

אנחנו יודעים שבעולם התורה הציוני ישנם סגנונות שונים ורבים. במובנים מסוימים הם אפילו קוטביים; מאותם אלה שהשמחה ועבודת ה' זה עיקרם, ואצלם מודגש שזהו הנושא החשוב, ועד מקומות הטוענים שהנקודה המרכזית זה קודם כל הלימוד, העיון, שקידת התורה והעמקתה, וזה העניין שמצדם צריך להעלות על נס, וכך הם סוברים שצריך להיראות מוסד של תורה. ובעניין הזה לכאורה לא השתנה מאומה מאותה התפתחות נפלאה שהייתה בעולם התורה גם לפני מאה שנה. בחודשים האחרונים לפני הסתלקותו של הרב זצ"ל, כשהגיע הגרי"ד סולובייצ'יק לארץ, אמר הרב זצ"ל לרב צבי יהודה שיקשיב לו; התורה הזאת של רב חיים, על אף שהרב עצמו היה שומע את רב חיים באופן אישי ולא במתכונת הציבורית של וולוז'ין, התורה הזו היא דרך מיוחדת שהתפתחה מבית הלוי ועד רב חיים, ואנחנו כבר הארכנו פעמים רבות על העמדה הזאת והחשיבות הגדולה הזאת.

רבי חיים צימרמן, מורי ורבי, אמר פעם שאחד הגילויים היותר משמעותיים שמרומזים בדברי הזוהר שבאלף השישי יפתחו שערי חכמה, כמוכן שמדובר בענייני המדעים, אך לא פחות מזה מדובר גם כן בהופעת התורה בעומק מיוחד, שאת זה זכה רב חיים להוביל, כאשר זה היה ביטוי מסוים של המשך של 'הקצות' ו'הנתיבות', אבל הסגנון שלו כבר היה מלוטש וחד יותר.

אחד הדברים שהשתנו בדור שלנו, ואנחנו יכולים רק להתברך בזה, הוא שהדור שלנו גם נושא בעול. הוא שותף במדינת ישראל. הוא מראה שהתורה היא אינה מנוגדת לחיים, אלא תורה יכולה להוביל את החיים, ואפשר להיות שותפה בהם, וניתן בהחלט לגדול ולהיות תלמיד חכם גם אם אתה עושה שירות צבאי. יכול להיות שאם כולם היו מקבלים את העניין הזה, לא היינו מגיעים למשבר פוליטי, אבל אנחנו לא מכוונים ולא מדריכים חוגים אחרים שאולי דעתם לא נוחה בזה ושהם אינם מסכימים איתנו. אנחנו ב"ה ציבור גדול מאוד עם עולם תורה נפלא, ומכאן אנחנו באמת צריכים לחזור לדגשים האלו שאנחנו רואים אותם, והדגשים הללו החלו עם הראשית, באותו י"ד בטבת ה'תשל"ג, כשבאה אותה קבוצת בחורים מנתיב מאיר ותקעה פה יתד של תורה, והמקום הזה הקרין לכל רמת הגולן. ב"ה היום המרחבים של רמת הגולן גדלו, והגיעו גם למקומות אחרים, והדרך המיוחדת שלנו היא בעצם מודרכת בדרכו של מרן הרב זצ"ל, כאשר לא אטמנו, לא את עינינו ולא את אוזנינו, לסגנונות נוספים, בין אם מדובר על זרמים בחסידות, ובין אם מדובר על זרמים בלימוד ובהשקפה, כפי שהגרי"ד סולובייצק עשה בבית מדרשו בבוסטון.

כל הדברים הללו יצרו איזו דמות מיוחדת, והתלמידים ראו את זה במשך הדורות, באותם למעלה מארבעה עשורים שבהם הישיבה קיימת, גם במבנה של צוות הישיבה. הרב צבי יהודה תמיד היה חוזר על העיקרון הזה – "וּשְׂאֵבְתֶם מִים בְּשֵׁשׁוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה" (ישעיה יב, ג), שהתרגום אומר "וּתְקַבְּלוּן אוֹלְפָן חֲדָת בְּחֻדָּא מִבְּחִירֵי צְדִיקָא". זה לא שאנחנו מנסים להכתיר את הצוות לדורותיו כבכירי הדורות, הכוונה היא שהיו הם אנשי אמת ויושר, ישרי דרך, והדבר היה ניכר בעיני כל, וזה דבר חשוב מאוד.

שותפות, אחריות ושליחות!

בית המדרש הזה זכה להוציא לא מעט תלמידי חכמים שהקימו מקומות תורה נוספים, ודבר זה בא מתוך שלושה יסודות שאנחנו תמיד עומדים עליהם: מן השותפות, התחושה שאנחנו שותפים לעם ישראל על כל גווניו; מן האחריות שאנחנו מקבלים על עצמינו; ומן השליחות, וזה לא משנה במה האדם יעסוק, בין אם הוא יעסוק בהרבצת תורה, באקדמיה או במקצוע חופשי, בכל מקום שהוא יגיע ברחבי הארץ הוא יהיה שליח. שליח בתור בעל הבית, ושליח בתור אחד מן החברה.

עניין נוסף שאותו מציינים אלה שמסתכלים עלינו מבחוץ, ויש לשים אליו לב, הוא שהכל מגיע מאתנו במתינות וברוגע. כאשר היה ניגש תלמיד לשאול את הרב שפירא זצ"ל שאלות באיזו להיטות ולחץ שחוזר ונשנה, היה הרב מגיב בנועם ושואל אותו – "האם אתה עצבני? קרה משהו? אתה לא יכול לשאול בשקט, ברוגע?" ואני חושב שבתחום הזה אנחנו לא ישיבה של עצבניים. אין זה אומר שאדם לא יכול קצת לכעוס פה ושם, אבל הרוגע ויישוב הדעת הוא חלק בלתי נפרד מאתנו. עניין זה שייך לתורת המידות, זה שייך לעבודה קשה של תיקון מידות, של לימוד מוסר. אנחנו לא פסלנו את לימוד המוסר. גם הרב זצ"ל, עם ביקורתו ב'מוסר אביך' על הסגנון שהתפתח מרבי ישראל מסלנט ותלמידיו, לא הפקיע את הנושא הזה של לימוד המוסר, וראה בזה ערך גדול.

אם ברצונך לנסות ולאפיין, ניתן לבדוק איך נראים השולחנות בבית המדרש, אילו ספרים מונחים במקומותיהם של התלמידים. ציינו את זה לא פעם שקיים איוון מעניין בין ספרי ההלכה החד משמעיים, ובין ספרי העיון של עולם המחשבה. אנחנו צריכים לזכור שהמשימות שלנו הן קשות יותר מאלה שמתייחדים רק עם נושא אחד. נכון אמנם שרבן גמליאל אמר ש"מעולם לא נצחני אלא בעל מלאכה אחת", אדם שהתמקד רק בנושא אחד, אבל מה נעשה שהדור שלנו הוא רב משימות, הוא גם זקוק לתלמידי חכמים, והוא גם זקוק למגני עיירות קדשינו, להגנה על הארץ, ואין לך שותפות גדולה מזו. בכל פעם כאשר מתעורר משבר על הרקע של הגיוס, אני אומר לעצמי שאשרינו שאנחנו לא נמצאים בדיון הזה, שהרי ביוזמתנו אנחנו יוצאים להגן על ארצנו. וראויה הברכה למייסדים שסללו את הדרך הזאת כציבור, ואנחנו שותפים אליהם. אין אנחנו באים כחידים, אלא הציבור הציוני דתי קיבל על עצמו ככלל בצורה מוחלטת לבוא ולהירתם להגנה על הארץ.

אבל איך עושים את הדבר הזה? "היום קצר והמלאכה מרובה" (אבות ב, טו), ואנחנו צריכים להיות תלמידי החכמים בקריטריונים של עולם התורה, ולהיות החיילים הטובים בקריטריונים של עולם הצבא, וזה לא קל בכלל. אנחנו יודעים שלפעמים לא כולם יכולים לשאת בעול הזה, במיקוד הכפול הזה, אבל זאת שליחות שאין לה תחליף.

ולמרות הקושי, אני חושב שמתוך העניין הזה, אין מאושר מהציבור שלנו בכלל, ומבית המדרש המצומצם שלנו בפרט, זהו אושר הנובע מתוך השותפות, מהידיעה שאין אנחנו מקבלים לחם חנם, ואף אחד פה לא עושה לנו טובה. אנחנו נותנים את נשמתנו, את חיינו וכוחותינו לעולם התורה ולחיי הציבור, למדינה בכל מה שאנו פועלים.

כמובן שהדבר מחייב אותנו גם בעבודה רוחנית גדולה, בעבודה לימודית מאמצת; הגמרא במסכת עירובין אומרת: "רב אחא בר יעקב זיף ופרע" (סה, א), ורש"י מפרש שם במקום: "היה קובע לו לשנות כך וכך פרקים ביום והיה רגיל לעסוק ביום ופעמים שהיה טרוד במזונותיו ביום ופורע קביעות עתו בלילה" (שם), ואת מה שכתב שם רש"י בצורה מצומצמת, מרחיב המאירי בבית הבחירה וכך הוא כותב (שם):

והטובה שבהערות שיהא מתנה בעצמו ללמוד חשבון הלכות או חשבון פרקים או חשבון מסכיות אם ליום אם לשבוע או חדש אם לשנה וכל שצריך לפעמים לפי ההכרח לבטל ולחסר ממה שהתנה ישלם ביום הבא או בשבוע הבא והוא שאמרו דרך הערה רב אחא בר יעקב זיף ופרע.

המאירי קורא לזה "הטובה שבהערות". מאיפה מגיעות המכסות האלו? ההספקים האלו שאדם מציב לעצמו? הם מגיעים מפני שהאדם מבין שיש עליו מטלה גדולה ויש עליו אחריות, ואם הוא לא יכנס לקצב אז לאן הוא יגיע? איך הוא יתקדם? אנחנו מכירים את התלונה הידועה על עולם הישיבות שהאדם לא מספיק להקיף את הכל, שהוא לא מכיר את המסכתות ויודע רק את הדפים הראשונים, אבל ב"ה אנחנו מצליחים למצוא את האיזון שבין העיון הנמרץ והחשוב לבין ההיקף הנרחב בבקיאות שאנחנו עושים. תוסיפו לזה גם את ענייני הפנימיות שאנחנו לומדים ברוח החסידות הפולנית והרוסית, כל הדברים הללו הפכו להיות אבן יסוד בכל ההתנהלות היומיומית שלנו. הריבוי הזה קודם כל מחזק את השותפות שלנו עם עם ישראל, את השותפות עם עולם התורה על גווניו, אנחנו מגלים את האחריות הראויה, ומקבלים על עצמנו שליחות, כל אחד על פי דרכו. עם הצידה לדרך הזאת אנחנו מגיעים למקומות רחוקים, מפני שבכל מקום הלפיד הזה מנחה אותנו ומאיר לנו את הדרך.

לאורו של הרב קוק זצ"ל

אנחנו בטוחים וסמוכים על דבר אחד - לתורה הזאת שלנו יש בית אחד. חז"ל אומרים: "כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה" (ירושלמי פסחים לט, ב). אנו צריכים את המסורת, את ההמשכיות. צריך לקבל, להתקשר. דבר זה מחייב את הציבור להתקשר לרבותיו, לא להיבהל מלשאול אותם. אולי נדמה לכם לפעמים שאתם מנדנדים מידי לרבנים, אך אין צורך לחשוב כך, בשביל זה הרבנים נמצאים פה, הם מלמדים ומשתדלים לעשות כמיטב יכולתם, כל אחד על פי סגנונו המיוחד.

כמו כן, מגוון הרבנים גם הוא חשוב מאוד. לא פעם ציינו באוזנינו בוגרי הישיבה שבאו לשבתות בישיבה לאחר שנים, שהם לא היו מודעים לזה מספיק עד כמה תרמה להם העובדה שהישיבה שלנו היא לא מונוליתית, שלא כל הרבנים מדברים באותה השפה. נכון שהשביל המרכזי הוא אחד - דרכו של מרן הרב זצ"ל היא דרכינו, אבל כל אחד מגיע מתוך השביל הזה עם סגנונו ואופיו הייחודי. אנחנו מכירים הרבה סגנונות, ובישיבתנו עברו לא מעט תלמידי חכמים עם סגנונות קצת שונים, אבל הדבר הזה רק הוסיף רווח, הוסיף מרחבים, זה מילא את הריאות באוויר בעל גוונים שונים. הגיוון הזה הוא כל כך נחוץ מפני שאם יש רק כיוון אחד, ואתה לא בא בכיוון או בקו הזה, אז אתה מחוץ לתחום. לכן הגיוון חשוב, כי אצלנו כל התלמידים הם בתוך התחום מפני שהדרך היא רחבת ידיים ויש מקום לכולם, ומקום לכולם נותן לכל אחד להגשים את אישיותו, את פרטיותו.

אמנם הבאנו תכונות כלליות רבות, ותמיד יגידו ש"אין פרצופיהם שווים", ולא ניתן להשוות את כל באי הישיבה כך, אבל אחרי הכל כן ניתן למצוא את המאפיינים הללו. הם ניכרים בשירות הצבאי, ובאיך שניגשים אליו ומתכוננים אליו בחרדת קודש, ובחרדת קודש זו ניתן להוסיף גם את פרקי ההתעמלות, עליהם כתב הרב זצ"ל בסוף ספר אורות; כאשר ראה אור ספר אורות, אמר הרב חרל"פ לרב קוק שיש על הספר הזה ביקורות ולכן היו אף אנשים שהשחיתו את הספר הזה, וכשנפטר הרצל והיו צריכים להספידו, חשש הרב חרל"פ שמא הויכוח על אותן פסקאות שכתב הרב על אותה "ההתעמלות, שצעיירי ישראל עוסקים בה בארץ ישראל לחזק את גופם בשביל להיות בנים אמיצי כח לאומה, היא משכללת את הכח הרוחני של הצדיקים העליונים" (אורות התחיה לד) יביאו שם בהספד לביקורת חריפה על הרב. הרב השיב לו שלא רק שהוא לא יבטל את זה, אלא קרא לו, לרב חרל"פ, שיבוא איתו להספד וישתתף עימו. הרב ראה בהתעמלות ובכושר חשיבות גדולה. גם לי זה גורם נחת מידי פעם, תלוי באילו שעות, לראות תלמידים רצים ושומרים על כושר. ההתעמלות, ההכנה לקראת הצבא, באופן עצמאי או קיבוצי, כל אחד לפי דרכו, היא חשובה מאוד. הכושר הגופני לא צומח מאליו. כמובן שצריך גם את הזהירות של "ונשמרתם", ולא לעשות דברים שיכולים להוות תקלות בריאותיות.

כמו שאמרנו, עלינו להשקיע כמובן גם בלימוד בכל גווניו, וכמו שאומר נפש החיים שמול כמה שעות בלימוד הלכה, צריך ללמוד גם מיילי דאגדתא. וכבר הסברנו לא פעם את המחלוקת שהייתה בין רבי ישראל מסלנט לרבי חיים מוולוז'ין, שרבי חיים מצא להקדיש חמש דקות ביום ל'מיילי דיראת שמיים', ונראה שזה לא הספיק, ורבי ישראל מסלנט הגדיר שצריך לזה לפחות חצי שעה ביום. וברור שהוויכוח ביניהם היה לשם שמיים, אף אחד לא חושד באחד הצדדים שמא רצה להחליש את עולם התורה ח"ו, ולמסקנה כנראה שבשמיים קיבלו את דעתו של רבי ישראל מסלנט, והנהגה זו נשארה להיות חלק בלתי נפרד מסדרי הישיבה שלנו מאז שהוקמה, עוד לפני שאני באתי לכאן.

תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימין זה את זה

אם כן, כאשר אנחנו בוחנים מה מקומנו, מהי דרכנו, נמצא שאלו הן השותפות, האחריות והשליחות. והכל באותה הרוח, רוחו של מרן הרב זצ"ל, עם אותה הנעימות. הגמרא בסנהדרין דורשת על הפסוק בזכריה "לְאֶחָד קָרָאתִי נְעָם וְלְאֶחָד קָרָאתִי חֶבְלִים" (יא, ז) – "נועם - אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שמנעימין זה לזה בהלכה" (סנהדרין כד, א). אנו באים עם נעימות, עם סבר פנים יפות, עם שפה נעימה וטובה והכנסת אורחים עם חיוך על הפנים והושטת יד לעזרה. אתם לא מתארים לעצמכם כמה רבים הם האנשים שאנו פוגשים במהלך חיינו שזקוקים למילה טובה. ובינינו, גם אנחנו בעצמנו צריכים לפעמים מילה טובה ועידוד. זהו חסד גדול, זה דבר מוסרי מאין כמותו.

וכל הדברים הללו צריכים להיות מאורגנים ומסודרים, כפי שהבאנו לעיל שהגמרא בעירובין אומרת על רב אחא בר יעקב, שכל התורה שלו הייתה מסודרת. מוזכר בלוח היום-יום החב"ד, ב' בתמוז, שיהיה מסודר כמו שרואים שהבעל שם טוב היה מסודר, והרב המגיד שהיה מסודר. זהו ערך בלתי ניתן להפרדה, שלימוד התורה יהיה מסודר ומאורגן. שלא תהיה ערבוביה נפשית ורוחנית ולא לחרוג ממסגרת נכונה וראויה.

ב"ה אצלנו, אנחנו לא לוחצים פה יותר מידי על התלמידים, אנחנו נותנים להם להתרגל, להיכנס למסלול באופן מדורג, שלב אחרי שלב, בלי לחץ. אנחנו לא מצפים שישיר בבת אחת יעשו התלמידים את הקפיצה הזאת של תשובה מאהבה, יש פה תהליך ארוך. לאט לאט ובנחת הדברים מתבססים, מתיישבים על הלב, בין בעיון, בין בלימוד ובין בעבודת יראת שמיים ולימוד המוסר ופנימיות התורה, כל הדברים הללו נוצקים בצורה טבעית לחלוטין.

כאשר אנחנו מתחילים את ימי השובבי"ם, של ההגדרות הצומחות מהספר הזה, ספר שמות, שאנחנו "עם בני ישראל", איך שאנחנו נראים בעיני אחרים ובעיני עצמנו, עלינו לזכור שלבית המדרש הזה יש את המסלול המיוחד שלו ואת השליחות המיוחדת שלו – לגדל תלמידי חכמים ארץ ישראלים שבנועם מנעימים זה לזה בהלכה. נעימים, עדינים, בשפה ברורה ונעימה. וכל זה יוביל אותנו למלא עוד יותר גם את השותפות שלנו, ואת השליחות שלנו בעולם מתוך אותה אחריות גדולה.

מידי שבוע ביום שני מתקיימת בביהמ"ד של "ישיבת הגולן" שיחה כללית, העוסקת בתורת המידות ובנפש האדם, חיזוק בלימוד תורה ועבודת ה'. להבדיל משיעורי האמונה העוסקים בעיונים מהותיים וכלליים מתורת מרן הרב וכתבי ראשונים, שיחה זו הינה בעלת גוון מוסרי, ועניינה בהדרכות רוחניות, הנגזרות מן המבט האמוני, ושופכות אור על דרכי הרוחניות של בן תורה בדורנו.

עריכה: חגי מיכליס | **תמלול:** איתי שטיינברג ועמית רוזנפלד | **אינטרנט:** יקיר ליטמנוביץ', נה רזי ואריאל אילון | **צילום:** יאיר רחמני ואביאל ביטנסקי | **הפצה:** דביר בן ישר